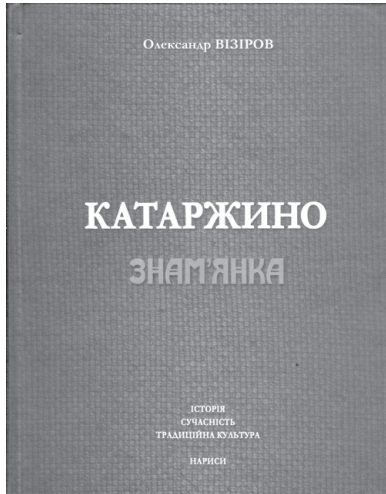

ДВЕСТАГОДИШНАТА ИСТОРИЯ НА КАТАРЖИНО В КНИГАТА НА АЛЕКСАНДР ВИЗИРОВ

Представяме на вниманието на читателите на в-к „Роден край“ поредния труд на родолюбивия българин Александр ВИЗИРОВ „КАТАРЖИНО. ЗНАМ'ЯНКА: ИСТОРИЯ, СУЧАСНІСТЬ, ТРАДИЦИОННА КУЛЬТУРА“. Авторът на монументалния труд е родом от с. Катаржино, Ивановско. Още от училищните години той книга е пристрастен към историята на родния край и фотографията, което по-нататък определя направлението на неговите търсения на документалния и илюстративен материал, станали основа за бъдещите изследвания и творчество.

Александр Визиров е член на Националния съюз на фотохудожниците на Украйна, участник в многобройните фотоизложби и автор на ретроспективните документални фотоалбуми „Катаржино“ (2007) и „Катаржино-2“ (2012).

Поредната му книга „Катаржино (Знамянка)“ е резултат на 15-годишния всекидневен труд на автора, изобразяваща широка панорама на едно от най-големите и най-известните села на Одеска област — Катаржино, основано от българи-преселници преди 200 години. Представяната монография е посветена на историята и етнографията на селото и е едно от най-пълните по рода си изследвания в Украйна.

Пред читачем — підсумок багатолітньої копії праці історика-краєзнавця, громадського діяча болгарської діаспори в Україні, фотохудожника Олександра Володимировича Візірова. Ця робота присвячена історії одного з найдавніших на Приодещині, великого і славного села Катаржино — Сталіно — Червонознамянка — Знамянка.

Так склалося, що жанр монографії про історію і культуру окремого села в Північно-Західному Причорномор'ї (Південно-Західна Україна і Південна Молдова) набув особливого поширення і розвитку, вірогідно, як ніде в світі! Десь за останні півстоліття з пера фахівців-вчених і родолюбивих аматорів вийшли десятки книг, присвячених болгарським, гагаузьким, українським та іншим поселенням цього краю. Про деякі з них була опублікована навіть більш ніж одна монографія (Гайдар, Кубей-Червоноармійське, Чийшія-Городне). У створенні багатьох з таких книг — у тій або іншій якості — довелося брати участь і авторів цих рядків. Тому спробую оцінити монографію, що представляє тут, в цьому загальному контексті.

Варто відзначити, що село Катаржино-Знамянка є не лише одним з найстаріших (яке виникло на самому початку XIX ст., незабаром після приєднання краю до Росії), але і одним з найбільш важливих, так би мовити регіоноформуючих поселень, заснованих перськими переселенцями на Одещині (достатньо навіть відзначити, що низка інших поселень є дочірними по відношенню до Катаржино). Географічне розташування населеного пункту унікальне — воно знаходиться на найбільш зручному транспортному шляху з Одеси на північ (що нині реалізується в трасі Одеса-Київ); з Таврії, в обхід причорноморських лиманів, в Придністров'я і Північно-Західне Причорномор'я; в широкій, зручній для господарства та життєдіяльності долині річок Малий та Середній Куяльник, що і відбулось у його історії.

У зв'язку з цим можна пригадати декілька історичних фактів. У 1817-1828 рр. в Катаржино базувалася Канцелярія Одеського відділення опікунської Контори колоністів південного краю Росії — провідна інституція, що опікувалася багаточисельними закордонними переселенцями цього краю. У 1828 р. тут навіть побував російський імператор Микола I, який «изволил весьма ласково разговаривать с... почетными этой колонии стариками и посетил дом поселенца Желязка Янчева». У 1944 р., під час Великої Вітчизняної війни, операція по звільненню Катаржино, якою командував відомий кавалерійський генерал Пліев, стала прологом до звільнення Одеси. Потім тут розташовувався штаб 3-го Українського фронту, на чолі з прославленими полководцями Р. Я. Малиновським, а потім Ф. І. Толбухіним. У післявоєнні роки село крок за кроком перетворювалося на великий не лише сільськогосподарський, але і промисловий центр, важливий транспортний вузол, активний ішов процес урбанізації, поліпшення культурної і побутової сфери...

Указане свідчить про те, що книга, присвячена історії села Катаржино, давно потрібна вельми актуальна, не лише для жителів або вихідців з цього села, але і для всього регіону Північно-Західного Причорномор'я, для всієї болгарської діаспори України і Молдови.

У чому ж основні особливості колосальної за своїм обсягом (і не лише за кількістю сторінок) праці О. В. Візірова?

По-перше, до виходу книги, яку тримає в руках читач, її автор підготував і видав два фотоальбуми: «Катаржино» і «Катаржино-2», своєрідні фотолітописи села. Особливо вражає останній фотоальбом, в якому зібрана, ймовірно, більшість історичних фотографій, що збереглися до теперішнього часу, пов'язаних з селом, і який також відображає ряд архівних документів,

карт. Цей величезний фотоальбом фактично є ілюстрованим додатком до даної книги. І, таким чином, книга «Катаржино» є, у своєму роді, найбільш ілюстрованою в історії історією села.

По-друге, книга «Катаржино», без перебільшення, є найбільш архівно-пропрацьованою історією села, принаймні, в означеному регіоні. О. В. Візіров виявив, проаналізував і залучив до наукового обігу сотні архівних документів, знайдених ним, зокрема, в Державних архівах Одеської та Херсонської областей, архівах села, а також унікальних документів, які ще не заархівовані, але, сподіваюсь, в майбутньому складуть окремі солідний фонд в певному офіційному сховищі документів. Результати цієї джерелознавчої роботи знайшли віддзеркалення як безпосередньо в тексті книги, так і в багаточисельних додатках, в яких читач з першоджерел може отримати різноманітну інформацію.

Наступним винятковим внеском дослідження О. В. Візірова є його широке звернення до інформації, що надається «усною історією». Автор багато років опитував за різними темами десятки інформаторів-односельців, скрупульозно фіксуючи і документуючи ці відомості. Багато з цих повідомлень проливають світло на такі явища та події історії і повсякденної побутової культури, які не можуть бути реконструйовані за допомогою інших видів джерел. На жаль, з кожним роком, і навіть з кожним днем, ми назавжди втрачаємо якусь частину цієї інформації. Збереження її для майбутніх поколінь — не лише дослідницьке, але і морально-ціннісне досягнення. В зв'язку з цим, потрібно згадати, поступово зникаючи в процесі асиміляції і універсалізації, етнокультуру і мову болгар Катаржино — унікальну за своїм походженням і історичною долею субетнічної групи болгарського народу. У книзі наводяться словники болгарської говірки села, рецепти їх традиційної кухні, фольклор тощо.

Пильну увагу автор приділяє перипетіям багаторазових перейменувань села, особливо останнього, неоднозначного в оцінках громадськості і місцевого населення, пов'язаного з так званою декомунізацією. Ним наведені багаточисельні документи — стенограми і ін., різні думки, що були висловлені, зокрема, в інтернет-ресурсах, що стосуються цього. При цьому, О. В. Візіров не залишається стороннім спостерігачем, а відстоює свою принципову позицію з даного питання, яку він пропагує вже багато років.

Нарешті, що також вважаю важливим, книга написана з душею, патріотом своєї малої батьківщини, який щиро цікавиться не лише історією свого села, але і опікується його подальшою долею, долями його жителів і вихідців з нього — катаржинцями.

В той же час, на мій погляд, О. В. Візірову не до кінця вдалося освоїти-обробити той колосальний масив інформації, який він зумів витягти з виявлених ним джерел. Представити його в тому вигляді, який був би зрозумілим необізаному в темі читачеві. Чіткіше сформулювати свою концепцію історії села (що, втім, об'єктивно пов'язано і з тими суперечливими, далеко неоднозначними тенденціями, характерними для сучасного етапу розвитку українського суспільства та науки). Проте, сказане є, швидше, не зауваженнями, без сумніву, унікального і блискучого дослідження по історії і культурі села Катаржино-Знамянка, а думками для перспективи подальшої роботи над даною темою, що має не лише дослідницьку, але і глибоку людську, культурну, духовну значущість.

**Андрій ШАБАШОВ,
к.і.н., доцент кафедри археології
та етнології України
Одеського національного університету
ім. І.І. Мечникова**

ВІД АВТОРА

Шановний читачу, Ви тримаєте в руках книгу, присвячену історії та культурі жителів багатолюдного, поліетнічного та полікультурного, славнозвісного своїм історичним минулим села Знамянка (колишня колонія Катаржина — село Катаржино — Сталіно — Червонознамянка) Іванівського району, що на Одещині.

Книга є результатом моєї багаторічної праці, розшуків, систематизації та осмислення матеріалів і розрахована не тільки на спеціалістів-істориків, а й на тих, хто цікавиться мунувшиною свого краю і народу.

Історія нашого села — це історія болгар, що на самому початку XIX ст. переселилися з прабатьківщини до Південної Росії та були поселені на землях поміщика Іллі Катаржи, які заснували колонію Катаржина, а також історія українців-бойків, які були примусово переселені у 1951 р. з рідного села Поляна, що на західноукраїнських землях. З того часу долі болгар та українців села поєдналися, поселення трансформувалося з болгарського за етнічною приналежністю більшості жителів, у болгаро-українське.

На протязі своєї 200-річної історії Катаржино переживало злети і падіння: від сприятливих умов, які були створені задунайським колоністам відразу після переселення, до трагічних подій і катаклізмів на початку та у середині XX століття. У цьому дослідженні вперше введені у науковий обіг великий масив архівних матеріалів, що були виявлені в Одеському і Херсонському обласних архівах, в музеї села, а також рукописи та матеріали, зібрані в результаті багаторічних зустрічей, розмов-інтерв'ю жителями села.

Досить складно було систематизувати і поєднати колосальний документальний матеріал, літературу, що є у наявності, та інформацію, почерпнуту з усної історії, розповідей земляків. Я поділив книгу на вісім основних розділів, а саме: «Історія села», «Природне середовище», «Освіта», «Релігійне життя», «Медицина», «Архітектура», «Традиційна культура», «Персоналії», які, в свою чергу, складаються з окремих підрозділів. У низці додатків викладаю пряму документальну інформацію, надбану з першоджерел, що суттєво доповнює та розширює відповідні сюжети основного тексту. Для мене історія — це перш за все історія простих людей, їх біографії і свідчення, тому я намагався зафіксувати якомога більше імен та фактів з життя односельців, попередніх поколінь першопоселенців, які творили історію села і країни в цілому. Жителі та уродженці села зможуть знайти в книзі багато відомостей, спогадів, сімейних історій, що пов'язані з нашою малою батьківщиною: про своїх близьких, сусідів та знайомих. Окремий розділ присвячено відомим людям села, котрі зіграли вагомий роль в його житті, розвитку, благоустрої. Або прославили село, незрідка дуже далеко за його межами, професійною чи громадською діяльністю, успіхами в бізнесі, науці, культурі, спорті.

Вважаю, що особливої уваги заслуговують списки жертв репресій, голоду, насильницького переселення, загиблих на війнах, які мені вдалося зібрати і систематизувати.

Я автор, я не байдужий до об'єкту свого дослідження. Сучасна Україна не є витвором виключно українського етносу, не варто забувати про присутність на цих теренах, впродовж усієї історії, інших народів. Кожен з них зробив свій унікальний внесок у формування економічного і культурного ландшафту України, її багатючих духовних скарбів.

Я вдячний за розуміння і небайдужу позицію жителям і уродженцям села, які ділились своїми спогадами, активно приносили, надсилали та передавали рукописи, матеріали, сімейні реліквії. Хочу висловити особливу подяку С.А. Желяскову, В.В. Желязковій, Л.І. Ратковій, Н.І. Друмовій, М.П. Кірову, Г.І. Петрусенку, О.Ф. Петрусенко-Мьоллер, Л.Ф. Петрусенку, І.Ф. Юрдик, Н.П. Юрдик, Г.В. Сербиній, Г.І. Дорош, Є.І. Стояновій, Л.М. Юрцабі, Ф.М. Олексіву, Х.М. Олексів, М.М. Зубу, М.К. Шевциву, І.М. Пачеву, Ф.О. Атанасову, В.І. Чулакову, С.Ф. Цибульській, В.М. Джаврову, Н.М. Візіровій, В.Р. Фенаско, Т.І. Башак, М.Д. Прокопову, В.Г. Перчеклію, Г.Г. Главчевій, О.Я. Беца, О.О. Святовець, В.Д. Дмитренко, А.М. Лемешеву, В.О. Олійнику, Л.О. Швацькій, Д.М. Шавернозі, Т.І. Мавродій, В.І. Мавродій та усім тим родолюбцям, котрі допомогали мені у зборі матеріалів і надихали постійною підтримкою.

Окрема подяка моїй дружині Ользі за активну підтримку та допомогу.

Я не зміг би видати книгу без фінансової підтримки небайдужих людей: А.І. Кіссе, М.С. Стоянова, М.І. Пачева, О.Г. Мотовиць, В.А. Тінтулова, Ю.В. Тінтулова, І.Д. Єрґієва, Г.О. Власова, П.В. Кириленка, С.М. Козика.

Сподіваюсь, що книга стане моїм щирим та справжнім подарунком для жителів, уродженців села, для всіх небайдужих до історії свого народу, краю, країни, але, насамперед, що вона приверне увагу катаржинців.

Наперед прошу вибачення за можливі помилки, неточності у назвах деяких населених пунктів, імен, ініціалів та прізвищ. Я не мав наміру щось коригувати чи виправляти, іноді інформація була суперечливою, тож я використовував, з моєї точки зору, найбільш вірогідну, а в назвах населених пунктів, міг використовувати назви, вказані у джерелі.

Історія — це зв'язок між минулим та сьогоденням. Сподіваюсь, що мені, певною мірою вдалося окреслити і деталізувати цей зв'язок, а можливо, і викликати в когось бажання продовжити цю справу.

Якщо хтось має необнародовані поки що матеріали з історії села, спогади, старі документи, карти — із вдячністю прийму Вашу допомогу і обов'язково використаю їх в спробі створення більш повної історії нашої малої батьківщини. Я сподіваюсь на доброзичливе сприйняття книги читачами, буду вдячний за конструктивну критику та порозуміння.

Олександр ВИЗИРОВ